

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.63.159>
УДК 027.54(477–25)НБУВ:025.4:004.65:62]–048.78

Світлана Галицька,

науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7902-8580>

Наталія Орешина,

молодший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: n.oreshina73@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0432-5166>

Тетяна Устинова,

молодший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: ustynova@nbuv.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6551-8335>

**ОСОБЛИВОСТІ ДЕТАЛІЗАЦІЇ РОЗДІЛІВ
ТЕМАТИЧНОГО НАВІГАТОРА:
З ДОСВІДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

У статті розглянуто деталізацію розділів тематичного навігатора з орієнтуванням на повну версію рубрикатора Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. З'ясовано, що обов'язкова фіксація в описах рубрик відповідних рубрик Універсальної десяткової класифікації підвищує якість паралельного індексування документів за двома класифікаційними схемами, зумовлює одноманітність побудови індексів Універсальної десяткової класифікації у всіх розділах навігатора, оптимізує багатоаспектний систематичний підхід до розкриття змісту документів. Подано обґрунтування необхідності деталізації рубрик тематичного навігатора
© С. Галицька, Н. Орешина, Т. Устинова, 2022

та фіксування логічних зв'язків між рубриками різних класифікаційних систем, а також дослідження особливостей формування розділів навігатора на прикладі відділу технічних наук.

Ключові слова: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Рубрикатор, електронний каталог, деталізація розділів, тематичний навігатор, індекси Універсальної десяткової класифікації, предметний пошук, система відповідності.

Постановка проблеми. Ефективність використання інформаційних ресурсів, накопичених науковою бібліотекою, зумовлена насамперед якістю інформаційно-пошукової системи (далі – ІПС) бібліотеки, яка надає користувачу комплекс навігаційних і пошукових засобів – «широкий спектр можливостей усвідомленого пошуку джерел інформації доцільним, оптимальним і найзручнішим для нього способом: за бібліотечною ієрархією, предметними рубриками, ключовими словами, окремими елементами бібліографічних записів документів, комплексом різних пошукових елементів тощо» [4, с. 3]. Зокрема, для здійснення інтелектуального пошуку важливим є надання бібліотекою можливості перегляду структури власних фондів – ієрархічної системи організації знань. Безумовно, рівень деталізації, розгалуженість структури фондів визначають пошукові можливості ІПС, зумовлюють її якість і результативність. Тому постійне вдосконалення лінгвістичного забезпечення ІПС є актуальним аспектом здійснення науковою бібліотекою головного завдання – інформаційної підтримки наукових досліджень, освіти й практичної діяльності.

Зокрема, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ) на своєму сайті дає змогу здійснювати інтелектуальний пошук за тематичним навігатором, який наочно демонструє структуру фондів бібліотеки. До 2021 р. він, побудований на основі скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ, охоплював близько 2 тис. 500 основних рубрик систематичного каталогу бібліотеки. У зв'язку з великим обсягом накопичених під кожною рубрикою документів у 2021 р. розпочато деталізацію розділів навігатора з метою поступового приведення його структури в повну відповідність до структури повної версії Рубрикатора НБУВ. Особливістю формування опису кожної рубрики тематичного навігатора є обов'язкова фіксація відповідних рубрик Універсальної десяткової класифікації (далі – УДК).

Аналіз останніх досліджень. Проблема ефективності використання інформаційних ресурсів, накопичених науковою бібліотекою, є однією з найважливіших у бібліотекознавстві. Питання якості інфор-

маційно-пошукової системи бібліотеки та надання користувачам зручних навігаційних і пошукових засобів, зокрема можливості перегляду бібліотечної ієрархії під час інтелектуального пошуку, перебувають у полі зору провідних вітчизняних бібліотекознавців, зокрема фахівців НБУВ. Питання актуалізації методичного апарату рубрик тематичного навігатора НБУВ, удосконалення алфавітно-предметного покажчика для детальнішого розкриття тематики рубрики за допомогою рубрик УДК, формування системи відповідності між незалежними класифікаційними системами в електронному каталозі бібліотеки досліджуються К. Лобузіною, С. Галицькою, Н. Орешиною [1–6]. Питання організації електронних бібліотечних ресурсів, структурування масивів джерел наукової інформації, актуалізації навігаційних і пошукових засобів для забезпечення релевантного результату тематичного пошуку висвітлюються в колективній монографії «Семантичні технології у науковій бібліотеці» [10]. Проблеми опрацювання й представлення документів, запровадження інноваційних бібліотечних технологій для забезпечення інтелектуального доступу до джерел інформації порушуються у статтях Н. Самохіної [9]. Питання застосування класифікаційних систем у бібліотечній технології, структурування масивів інформації згідно з бібліотечною ієрархією, значення бібліотечних класифікацій для ефективного функціонування інформаційно-пошукових систем наукових бібліотек досліджуються в дисертаційному дослідженні та статтях І. Перенесієнка [7].

Головним завданням розглянутих публікацій є вивчення організації фондів відповідно до застосованої в науковій бібліотеці класифікації, процесів оптимізації процесів інтелектуального пошуку інформації, удосконалення навігаційних і пошукових засобів інформаційно-пошукової системи бібліотеки, а також використання в бібліотечній технології відповідності між незалежними класифікаційними системами.

Мета статті – обґрунтування необхідності деталізації рубрик скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ у тематичному навігаторі, доведення важливості фіксування логічних зв'язків між рубриками різних класифікаційних систем для оптимізації паралельного індексування документів і створення умов для релевантного інтелектуального пошуку інформації, а також виявлення особливостей формування розділів технічних наук тематичного навігатора НБУВ.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовано загальнонаукові методи: системний підхід до вивчення структури Рубрикатора НБУВ, порівняльний аналіз і синтез компонентів лінгвістичного забез-

печення пошукової системи бібліотеки, узагальнення досвіду використання смислових зв'язків між рубриками незалежних класифікацій під час тематичного пошуку тощо.

Виклад основного матеріалу. У 2021 р., у зв'язку з постійним збільшенням обсягу інформаційних ресурсів, накопичених НБУВ, для підвищення ефективності використання масивів документованих знань розпочато деталізацію розділів тематичного навігатора НБУВ, розробленого відділом інформаційно-комунікаційних технологій.

Насамперед частково деталізовано розділ навігатора «Р Охорона здоров'я. Медичні науки» [2; 8] з урахуванням стану сучасної медицини, напрямів розвитку галузі та найактуальніших тем наукових досліджень. Значної деталізації з відкриттям кількох рівнів ієрархії зазнали рубрики «Р41 Внутрішні хвороби», «Р45 Хірургія», «Р56 Онкологія», «Р66 Стоматологія» і «Р71 Гінекологія», що відповідає значному підвищенню останніми роками активності науковців саме в цих галузях медицини. Варто зазначити, що сторінки рубрик тематичного навігатора НБУВ містять статистичні дані щодо обсягу джерел інформації, зібраних під певною рубрикою, завдяки чому можна визначити доцільність її деталізації. Розділ навігатора, який сьогодні охоплює понад 200 рубрик, деталізовано «з урахуванням тенденцій розвитку сучасної медичної науки та змін інформаційних потреб користувачів», він «відповідає реальному стану науково-дослідної та практичної діяльності у галузі медицини, зумовлює раціональну організаційну структуру сторінок рубрик тематичного навігатора НБУВ – засобу упорядкування та інтелектуального пошуку інформаційних ресурсів» [2, с. 45].

Деталізацію відділу технічних наук, призначеного для систематизації документів з будівництва, транспорту та різних галузей промисловості, розпочато опрацюванням розділу «Ж Техніка і технічні науки у цілому». Деякі питання, охоплені його підрозділами, розглядаються в інших технічних розділах з урахуванням галузевої специфіки: матеріалознавство, методи дослідження матеріалів і сировини, устаткування, техніко-економічні питання виробництва тощо. Саме в загальнотехнічному розділі ці питання розглянуто дуже детально, тому для інших технічних розділів він має важливе методичне значення: доцільно використовувати зазначені в рубриках розділу «Ж Техніка і технічні науки у цілому» відповідні рубрики УДК під час формування системи відповідності між класифікаціями в описах рубрик галузевих розділів. Це дасть змогу досягти одноманітної побудови індексів УДК з питань, типових для всіх розділів технічних наук.

Варто зазначити, що паралельне індексування документів за двома класифікаційними схемами, за Рубрикатором НБУВ та УДК, яке здійснюється в НБУВ з 2017 р., «удосконалює традиційний бібліотечний процес і істотно поліпшує якість автоматизованої інформаційної системи бібліотеки» [6, с. 10]. Зазначені класифікації є складниками лінгвістичного забезпечення ІПС НБУВ, які забезпечують виконання одного з важливих процесів наукового опрацювання документів: аналітико-синтетичного опрацювання документів, тобто повного й багатоглядного розкриття змісту інформаційних ресурсів. Разом класифікації утворюють потужний засіб віднаходження певних рубрик у різних ієрархічних структурах, що «сприяє оптимізації пошукових процедур, удосконаленню оперативного тематичного доступу до електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, підвищує технологічний рівень комплексного пошукового апарата електронного каталогу бібліотеки» [5, с. 7].

Розгалужена система відповідності, представлена в тематичному навігаторі НБУВ, фіксує логічні зв'язки між рубриками Рубрикатора НБУВ та УДК, значно полегшує паралельне індексування документів за двома незалежними класифікаціями. Вона оптимізує процес паралельного індексування документів, дає змогу використовувати переваги певної класифікаційної системи під час тематичного пошуку, «розширює діапазон пошукових засобів, допомагає користувачеві формулювати та уточнювати інформаційні запити, що, безумовно, підвищує ефективність пошукового апарата бібліотеки та забезпечує повноту і точність інтелектуального пошуку інформації» [6, с. 13]. Крім того, поглиблення системи відповідності між класифікаціями, переорієнтування термінів алфавітно-предметного покажчика на УДК і його адаптація до змін у структурі наукового знання забезпечують максимальний взаємозв'язок між незалежними класифікаційними системами [3, с. 19–20].

Обидві застосовані класифікації мають високий рівень деталізації, вони є універсальними за змістом і здатними забезпечити розкриття багатоглядного змісту документа наданням індексів основної таблиці або індексів, утворених за допомогою допоміжних таблиць. УДК також дає можливість комбінувати індекси основної таблиці.

Розглянемо процес деталізації розділів технічних наук і поглиблення відповідності між Рубрикатором НБУВ та УДК. Наприклад, підрозділ «К2 Металознавство» розділу «К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування» скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ охоплював вісім рубрик, під якими збиралися документи з питань складу, властивостей, структури, дослідження як металів й сплавів загалом, так

і окремих металів, металів та сплавів з певними властивостями тощо (рис. 1). У зв'язку з великим обсягом інформаційних джерел (статистичні дані зазначено на сторінках рубрик тематичного навігатора) вирішено привести структуру підрозділу у відповідність до структури повної версії Рубрикатора НБУВ.

МЕТАЛОЗНАВСТВО

Книжкові видання [3144]
Періодичні видання [1876]
Реферативна інформація [7854]

- [МЕТАЛОЗНАВСТВО МЕТАЛІВ І СПЛАВІВ З ОСОБЛИВИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО ЧОРНИХ МЕТАЛІВ І СПЛАВІВ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО КОЛЬОРОВИХ МЕТАЛІВ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО СПЛАВІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ](#)
- [АНТИЗРИКЦІЙНІ СПЛАВИ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО ЖАРОМІЦНІХ І ЖАРОСТІЙКИХ СПЛАВІВ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО НЕРЖАВІЮЧИХ І КИСЛОТОТРИВКИХ СПЛАВІВ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО ТВЕРДИХ СПЛАВІВ](#)
- [МЕТАЛОЗНАВСТВО МЕТАЛІВ І СПЛАВІВ З ІНШИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ](#)

[Всі підпорядковані рубрики](#)

- Термінологія металознавства
- Стандартизація у металознавстві
- Металофізика
- Сплави
- Системи сплавів
- Ерозія металів

Див. також :

- [Порошкова металурія](#)
- [Биметалізація \(виробництво біметалів\)](#)

УДК

- 620.13 Дослідження структури матеріалів. Металографія. Дослідження металів (неметалів)
- 669.017 Металургія

див. також:

- 539 Фізична природа матерії
- 669.017 Металознавство

Рис. 1. Оновлений підрозділ «Металознавство» тематичного навігатора

Підрозділ УДК «669.017 Металознавство» охоплює дев'ять рубрик:

669.017.1 Системи сплавів

669.017.11 Діаграми стану

669.017.16 Структура сплавів

669.017.3 Фазові перетворення

За допомогою цих рубрик, рубрик інших розділів і навіть класів УДК, а також допоміжних таблиць необхідно визначити зміст рубрик оновленого підрозділу «Металознавство» тематичного навігатора НБУВ.

Складність процесу пояснюється тим, що різні класифікації надають перевагу різним аспектам розгляду теми та групують документи

за різними ознаками змісту: питання, зібрані під однією рубрикою Рубрикатора НБУВ, можуть розглядатися в різних рубриках УДК і навпаки. Тому передбачено, за необхідності, можливість введення до опису рубрики кількох індексів УДК (індекси основної таблиці УДК, складні, складені, комбіновані). Для встановлення максимально можливої змістової відповідності фіксують зв'язки між термінами алфавітно-предметного покажчика та рубриками УДК.

Індекси рубрик підрозділу «669.017 Металознавство» розділу «669 Металургія» фіксують у рубриках навігатора, які охоплюють питання, спільні для всіх металів і сплавів, наприклад:

Тематичний навігатор: Стани та структура металів і сплавів. Діаграми стану

УДК 669.017.11 Діаграми стану

669.017.16 Структура сплавів

Закінчення цих індексів дають змогу утворювати аналогічні індекси для позначення структури певних металів або групи металів, наприклад:

Тематичний навігатор: Кадмій та його сплави

УДК 669.73.017 Металознавство кадмію та його сплавів

Тематичний навігатор: Стани та структура кольорових металів

УДК 669.2.017.16 Структура кольорових металів

Тематичний навігатор: Стани та структура титану та його сплавів

УДК 669.295.017.16 Структура титану

Тематичний навігатор: Структурні та фазові перетворення в титані та його сплавах. Теорія термічної обробки

УДК 669.295.017.3 Фазові перетворення у титані

Для позначення властивостей металів загалом і певних металів використовуємо рубрику 669.018:

Тематичний навігатор: Властивості металів і сплавів

УДК 669.018 Метали та сплави відповідно до їхніх основних властивостей

Тематичний навігатор: Властивості заліза та його сплавів

УДК 669.1.018 Сплави на основі заліза відповідно до їхніх основних властивостей

Для позначення методів дослідження металів комбінуємо індекси розділів «669 Металургія» і «620.1 Випробування матеріалів. Пошкодження матеріалів. Захист матеріалів» за аналогією з розділом навігатора «Ж Техніка і технічні науки у цілому»:

Тематичний навігатор: Методи дослідження структури та стану заліза та його сплавів, засновані на застосуванні іонізуючого випромінювання

УДК 669.1.017:620.179.15 Радіографічні (рентгенологічні) випробування заліза

У деяких випадках індекси розділу «669 Металургія» комбінуюмо з індексами інших класів УДК. Наприклад, для позначення певних властивостей (міцності, в'язкості тощо), злому, напруження в металах, застосовуємо індекси розділу «53 Фізика» класу «5 Математика та природничі науки». Індекси властивостей приєднуємо зі знаком відношення до індексу, яким позначено властивості певного металу:

УДК 669.14.017:535 Оптичні властивості сталі

669.017:539.42 Злом металів

669.14.017:539.42 Злом сталі

669.14.017:539.4.014 Напруження у сталі

669.14.017:539.4 Міцність сталі

669.14.017:539.55 В'язкість сталі

669.14.017:539.56 Крихкість, ламкість сталі

669.14.017:539.435 Початкове граничне напруження сталі. Границя міцності сталі

Розділ «54 Хімія. Кристалографія. Мінералогія» того самого класу застосовуємо для побудови індексів УДК, відповідних різним методам аналізу металів і сплавів:

УДК 669.017:543.5 Фізико-хімічний аналіз металів

669.14.017:543.42 Спектральний аналіз сталі

Для рубрик навігатора, під якими збираються документи з металів або сплавів з домішками одного, двох і більше елементів, доцільно зафіксувати значну кількість індексів УДК, утворених за допомогою позначень хімічних елементів, які відповідають певним назвам металів (для сталі застосовують поділ -194, для чавуну -196, для феросплавів -198). Наприклад:

УДК 669.15'24'26-194 Низьковуглецеві сталі з нікелем і хромом. Хромо-нікелеві сталі

669.15'24'71-194 Нікель-алюмінієва сталь

669.15'26-196 Хромистий чавун

669.15'292-196 Ванадієвий чавун

669.15'24-198 Феронікель

669.15'25-198 Ферокобальт

669.15'26-198 Ферохром

Аналогічно для рубрики «Л326.2 Азотно-фосфорні добрива» підрозділу «Л32 Добрива» перелічимо певні добрива, які в УДК збираються під рубрикою «661.152.3 Комплексні добрива». Згідно з методичними

вказівками, склад цих добрив позначають за допомогою визначників '1/'9, відповідних певним складникам:

УДК 661.152.3'1'2 Азотно-фосфорні добрива

661.152.3'11'2 Нітрофос

661.152.3'12'2 Амофос. Діамофос

661.152.3'12'2'6 Сульфоамофос

Для позначення стану матеріалу, у якому його застосовують або виробляють, а також його властивостей (наприклад, характер впливу на організми тощо) використовуємо спеціальні визначники. Наприклад, для рубрики «Л333.2 Контактні інсектициди (зовнішні інсектициди)» підрозділу «Л33 Пестициди» до індексу УДК 661.164.2 (Хімікати для знищення членистоногих. Інсектициди та акарициди) додаємо спеціальні визначники: 032.2 (закінчення індексу «661.16.032.2 Контактні») і -404, -405, -405.6 (закінчення індексів «62-403/-405 Агрегатний стан матеріалів» розділу «62 Машинобудування. Техніка в цілому»):

УДК 661.164.2.032.2-404 Рідкі контактні інсектициди та акарициди

661.164.2.032.2-405 Тверді контактні інсектициди та акарициди

661.164.2.032.2-405.6 Сипкі контактні інсектициди та акарициди

Оптимальним для поглиблення відповідності між класифікаціями є змістовний збіг рубрик і наявність у таблицях УДК комплексу прямих рубрик, відповідних додатковим заголовкам тематичного навігатора. Наприклад:

Л337 Регулятори росту рослин

Дефоліанти. Десиканти. Препарати для видалення і підсушування листя перед збиранням. Стимулятори росту

УДК 661.162.6 Регулятори росту й розвитку рослин. Фітогормони

661.162.62 Дефоліанти

661.162.63 Хімікати для сушіння рослин. Десиканти

661.162.65 Хімікати проти полягання рослин. Ретарданти

661.162.66 Регулятори росту й цвітіння

Навпаки, деякі рубрики навігатора передбачають використання декількох рубрик УДК, розосереджених у класифікаційній схемі за галузями знань. Наприклад, питання деревинознавства в УДК розглядаються в розділах «630 Лісове господарство. Лісівництво», «635 Овочівництво і декоративне садівництво», «674 Деревообробна промисловість». Опис рубрики «М11 Деревинознавство» доповнюємо комплексом відповідних рубрик УДК:

М11 Деревинознавство

Будова та властивості деревини

УДК 630*81 Деревина та кора дерев, їхня структура та властивості
674.03 Породи деревини
635.054/.055 Дерева

У певних випадках укладаємо складні або комбіновані індекси з використанням інших класів УДК. Наприклад, для переліку природної сировини для силікатних виробництв:

УДК 666.022.1:553.521 Граніт
666.022.1:553.522 Сієніт
666.022.1:553.524 Діорит
666.022.1:553.532 Базальт, діабаз
666.022.1:553.551.1 Вапняк

За допомогою комбінованих індексів, у кількості можливих комбінацій яких УДК практично не має обмежень, позначаємо деякі виробничі процеси, наприклад, для рубрики «Л420.142.32 Вібраційний помел»:

УДК 666.36.022.2.084:621.926.085 Вібраційний дрібний помел непластичних матеріалів, де 666.36 – рубрика «Непластичні сировинні матеріали. Допоміжні матеріали»;

022.2 – закінчення індексу рубрики «666.3.022.2 Подрібнення сировинних матеріалів. Мелючі тіла»;

084 – закінчення індексу рубрики «66.084 Процеси з використанням колювань. Процеси, що базуються на дії колювань»;

621.926.085 – рубрика «Дроблення до розмірів частинок. Дрібний помел».

Для рубрики «Л420.142.34 Мокрий тонкий помел» додаємо спеціальний визначник -913.3 з рубрики «66-913.3 Мокрий» (визначники рубрики «66-91 Параметри стану речовини» застосовують для позначення характеристик процесів):

УДК 666.36.022.2:621.926.085]-913.3 Мокрий дрібний помел непластичних матеріалів

Для позначення матеріалів, з яких виготовлено предмети або виробу, застосовуємо загальні визначники. Наприклад, для рубрики «Л420.42-561 Гіпсові форми»:

УДК 666.3.03:621.979.07]-033.21 Гіпсові форми, де 666.3.03 – рубрика «Формування кераміки»;

621.979.07 – рубрика «Інструменти пресів. Штампи, матриці, пуансони та інші формоутворювальні інструменти» (621.979 – рубрика «Преси: типи, конструкція», 07 – закінчення індексу рубрики «Формоутворювальні інструменти. Формоутворювальні пристрої. Копіри. Еталони. Шаблони тощо»);

– 033.21 – загальний визначник «Гіпс і ангідрит як в'язучі матеріали».

В окремих випадках, коли неможливо підібрати еквівалентну рубрику УДК або побудова відповідного індексу викликає певні складнощі, з метою збереження логічної послідовності класифікаційного ряду використовуємо рубрику вищого рівня ієрархії. Так, наприклад, для комплексу рубрик, підпорядкованих рубриці «Л456.2 Пуцолановий цемент», під якими збираються документи з різних видів цементу залежно від сировини, тимчасово залишено рубрику:

УДК 666.944 Пуцоланові портландцементи. Трасові цементи

Безумовно, ці рубрики тематичного навігатора потребують доопрацювання і встановлення детальних змістових зв'язків з УДК.

ВИРОБНИЦТВО ІНШИХ ВИДІВ ВИРОБІВ ШИРОКОГО ВЖИТКУ

ВИРОБНИЦТВО СПОРТИВНОГО ІНВЕНТАРЮ

- Вироби туристичного призначення
- Рюкзаки
- Намети
- Гамаки

Див. також :
[Виробництво лиж](#)

[Хімічна технологія. Хімічні виробництва](#)
[Настільні ігри](#)

УДК

- 685.6 Обладнання для спорту та ігор. Обладнання та пристрої для занять атлетикою, гімнастикою, фізкультурою
- 685.62 Приладдя та предмети для рухливих ігор та ігор на спритність
- 685.63 Приладдя та предмети для гри у м'яч та кидання м'яча
- 685.64 Приладдя та предмети для гімнастики, атлетики, акробатики
- 685.65 Обладнання та устаткування для катків, лижного та санного спорту
- 685.68 Обладнання для боксу, боротьби. Ринги

див. також:

- 685.5 Вироби туристичного призначення. Похідний інвентар
- 685.514 Сідельні сумки. Рюкзаки. Ранці
- 685.531 Намети
- 685.534 Гамаки
- 685.7 Обладнання та оснащення для альпінізму, скелелазіння, плавання

Рис. 2. Рубрика «Виробництво спортивного інвентарю»

Терміни алфавітно-предметного покажчика з відповідними рубриками УДК застосовуємо для забезпечення якомога більшого взаємозв'язку між рубриками різних класифікаційних схем, а також для наочного представлення змісту рубрик у тематичному навігаторі НБУВ. Особливо це стосується нових термінів покажчика, незадіяних раніше

в методичному апараті, які відповідають найактуальнішим питанням наукових досліджень, нових технологій, виробництва, освіти тощо [3, с. 19]. На сторінках навігатора відповідні рубрики УДК утворюють окремі блоки рубрик УДК, які можуть належати до різних розділів, підрозділів, а також класів десятикової класифікації («див. також») (див. рис. 2). Отже, наведені приклади наочно демонструють процес деталізації рубрик скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ в тематичному навігаторі з одночасним поглибленням системи відповідності між Рубрикатором НБУВ і УДК, незалежними класифікаціями, структуру кожної з яких сформовано за власними правилами, методикою та логічними принципами організації наукового знання.

На підґрунті аналізу семантичної відповідності між поняттями, охопленими рубриками різних класифікацій, записи рубрик навігатора доповнюють відповідними рубриками УДК – прямими індексами або складними, комбінованими, побудованими за допомогою загальних або спеціальних визначників, індексів інших розділів у межах одного класу УДК або індексів розділів інших класів УДК. У випадках неможливості підібрати еквівалентну рубрику УДК зазначається рубрика вищого рівня ієрархії.

Висновки та практичне значення. Деталізація розділів тематичного навігатора є одним з найважливіших процесів формування стійкої основи ефективного функціонування ІПС НБУВ та удосконалення її лінгвістичного забезпечення, яке «створює оптимальні умови для організації вільного доступу до документних масивів бібліотеки, ефективного використання її інформаційного потенціалу і, відповідно, максимально повного задоволення запитів користувачів» [4, с. 4].

Процес деталізації здійснюється з одночасним поглибленням системи відповідності між рубриками Рубрикатора НБУВ та УДК, що спрямовано насамперед на посилення пошукових і навігаційних засобів ІПС НБУВ, створення можливості переглядати ієрархічну структуру систематичного каталогу бібліотеки, сформовану з урахуванням особливостей тематичного наповнення фондів, разом з рубриками УДК, наведеними для кожної рубрики навігатора. Відповідність між рубриками різних класифікацій, зафіксована в записі рубрики, забезпечує уніфікацію процесу наукового опрацювання документів, а також «чітку організацію інформаційного ресурсу бібліотеки, що гарантує можливість конкретизації запиту і отримання точного, релевантного результату пошуку за тематичним навігатором НБУВ» [4, с. 6]. Структура ретельно деталізованих розділів є дієвим засобом навігації в масивах інформаційних

ресурсів, чинником забезпечення повного та релевантного результату тематичного пошуку за бібліотечною ієрархією. Крім того, фіксовані зв'язки між двома класифікаціями в записах рубрик тематичного навігатора є потужним методичним засобом, який дає змогу вільно орієнтуватися в структурі УДК і використовувати готові рішення під час паралельного наукового опрацювання документів, а також, за необхідності, використовувати зазначені індекси УДК для побудови складніших індексів з урахуванням багатоаспектного змісту певного інформаційного ресурсу. Стосовно комбінованих індексів, кількість можливих комбінацій яких в УДК майже не обмежена, варто фіксувати знайдене рішення в записі рубрики тематичного навігатора для подальшого використання саме в такій формі, а також для використання зазначеного рішення як прикладу побудови комбінованого індексу в разі опрацювання ресурсів спорідненої тематики, у випадках схожих аспектів розгляду певної теми. Саме такий принцип наукового опрацювання документів зумовлює уніфікацію індексів УДК – компонентів лінгвістичного забезпечення ІПС НБУВ, що забезпечує створення уніфікованих пошукових образів документів і, відповідно, точність результатів пошуку.

Зазначення смислових зв'язків між рубриками й певними поняттями значно полегшує та оптимізує роботу в електронному каталозі: створює додаткові точки доступу до інформаційних ресурсів; уможливорює переформулювання запиту з однієї інформаційно-пошукової мови на іншу, продовження пошуку за обраною класифікацією, що є реальною допомогою систематизатору в процесі багатоаспектного аналітико-синтетичного опрацювання документів.

Отже, тематичний навігатор НБУВ створено як важливий складник ІПС НБУВ для забезпечення високого рівня інформаційного супроводу наукових досліджень, освіти та практичної діяльності. Процес деталізації розділів навігатора з одночасним поглибленням системи відповідності між двома класифікаціями, які застосовуються в НБУВ під час наукового опрацювання документів, є важливим етапом удосконалення навігатора з метою охоплення рубрик повної версії Рубрикатора НБУВ, розкриття їхнього змісту за допомогою рубрик УДК і надання користувачу можливості широко застосовувати класифікаційну структуру бібліотеки та систему відповідності між класифікаціями під час пошуку різноманітних джерел інформації.

Список бібліографічних посилань

1. Ведення бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» у робочому аркуші «RUBR» електронного каталогу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» : інструкція / С. В. Галицька, Н. В. Орешина, Є. І. Сидиченко, Т. П. Устинова. Київ, 2020. 50 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003838>.
2. Галицька С. В. Актуалізація тематичного навігатора НБУВ на прикладі проблематики медицини та охорони здоров'я. *Бібл. вісн.* 2021. №. 4. С. 34–47. <https://doi.org/10.15407/bv2021.04.034>.
3. Галицька С. В. Удосконалення методичного апарату рубрик тематичного навігатора Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. *Бібл. вісн.* 2021. №. 1. С. 13–23. <https://doi.org/10.15407/bv2021.01.013>.
4. Галицька С. В., Орешина Н. В. Актуалізація рубрик тематичного навігатора НБУВ. *Бібл. вісн.* 2020. №. 4. С. 3–8. <https://doi.org/10.15407/bv2020.04.003>.
5. Лобузін К. В., Галицька С. В. Алфавітно-предметний покажчик як лінгвістичний засіб бібліотечно-інформаційних технологій. *Бібл. вісн.* 2019. №. 3. С. 3–7. <https://doi.org/10.15407/bv2019.03.003>.
6. Лобузін К. В., Галицька С. В., Орешина Н. В. Формування системи відповідності між Рубрикатором НБУВ і УДК в електронному каталозі. *Бібл. вісн.* 2018. №. 4. С. 10–14. <https://doi.org/10.15407/bv2018.04.010>.
7. Перенесієнко І. П. Організація тематичного доступу до електронних колекцій. Київ, 2018. 21 с.
8. Рубрикатор НБУВ. Скорочений варіант / К. В. Лобузін, С. В. Галицька, Н. Я. Зайченко, Т. С. Медвідь [та ін.] ; відп. ред. К. В. Лобузін ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 570 с.
9. Самохіна Н. Ф. Електронна наукова бібліотека як засіб інтелектуального доступу до документів *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* 2019. Вип. 56. С. 307–316. <https://doi.org/10.15407/pr.56.307>.
10. Семантичні технології у науковій бібліотеці / Лобузін К. В. та ін. ; відп. ред. К. В. Лобузін ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с.

References

1. Halytska, S. V., Orieshyina, N. V., Sidychenko, E. I., Ustinova, T. P. (2020). Vedennya bazy danykh «Skorochenyu variant Rubrykatora NBUV dlya

naukovoyi biblioteky» u robochomu arkushi «RUBR» elektronnoho katalogu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho»: instruksiya [Maintenance of the database «Abbreviated version of the VNLU Rubricator for the scientific library» in the worksheet «RUBR» of the electronic catalog of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky»: instruction]. <https://doi.org/http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003838>. Kyiv [in Ukrainian].

2. Halytska, S. V. (2021). Aktualizatsiia tematychnoho navihatora NBUV na prykladi problematyky medytsyny ta okhorony zdorovya [Actualization of the thematic navigator of the VNLU on the example of medicine and health issues]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, 4, 34–47. <https://doi.org/10.15407/bv2021.04.034> [in Ukrainian].

3. Halytska, S. V. (2021). Udoshkonalennya metodychnoho aparatu rubryk tematychnoho navihatora Natsionalnoi biblioteky imeni V. I. Vernadskoho [Improving the methodological apparatus of the headings of the thematic navigator V. I. Vernadskyi National Library]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, 1, 13–23. <https://doi.org/10.15407/bv2021.01.013> [in Ukrainian].

4. Halytska, S. V., Orieshyna, N. V. (2020). Aktualizatsiia rubryk tematychnoho navihatora NBUV [Update of headings thematic navigator of the VNLU]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, 4, 3–8. <https://doi.org/10.15407/bv2020.04.003> [in Ukrainian].

5. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V. (2019). Alfavitno-predmetnyi pokazhchyyk yak lnhvistychnyi zasib bibliotechno-informatsiinykh tekhnolohii [Alphabetical index as a linguistic tool of library and information technologies]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, 3, 3–7. <https://doi.org/10.15407/bv2019.03.003> [in Ukrainian].

6. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V., Orieshyna, N. V. (2018). Formuvannia systemy vidpovidnosti mizh Rubrikatorom NBUV i UDK v elektronnomu katalogu [Formation of the correspondence system between the Rubrikator of the VNLU and UDC in the electronic catalog]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, 4, 10–14. <https://doi.org/10.15407/bv2018.04.010> [in Ukrainian].

7. Perenesiienko I. P. (2018). Orhanizatsiia tematychnoho dostupu do elektronnykh kolektsii [Organization of thematic access to electronic collections]. Kyiv [in Ukrainian].

8. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V., Zaichenko, N. Ya., Medvid, T. S. et al. (2016). Rubrykator Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Skorochenyi variant [The Rubricator of the Vernadsky National Library of Ukraine. Short version]. Kyiv [in Ukrainian].

9. Samokhina, N. F. (2019). Elektronna naukova biblioteka yak zasib intelektualnoho dostupu do dokumentiv [Electronic scientific library as a means

of intellectual access to documents]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 56, 307–316. <https://doi.org/10.15407/np.56.307> [in Ukrainian].

10. Lobuzina, K. V. et al. (2019). *Semantychni tekhnolohii u naukovii bibliotetsi* [Semantic technologies in the scientific library]. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.02.2022.

Svitlana Halytska,

Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7902-8580>

Nataliia Orieshyna,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: n.oreslina73@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0432-5166>

Tetyana Ustinova,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: ustynova@nbuv.gov.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6551-8335>

Thematic Navigator Features of Section Details:

Experience of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Problem Statement. The need to increase the efficiency of the use of information resources accumulated by the scientific library involves, in particular, providing an opportunity to review the structure of funds and detailing sections of the thematic navigator in V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU).

Purpose of the article. Substantiation of the need to detail the headings of the thematic navigator and fix the logical connections between the headings of different classification systems, as well as the study of the peculiarities of the formation of sections of the navigator on the example of the Department of Engineering.

Research methods. General scientific methods of system approach, comparative

analysis and synthesis, analogy and generalization, etc. were used to complete the research.

Scientific novelty. The article discusses the details of the sections of the VNLU thematic navigator with a focus on the full version of the VNLU Rubricator. It was found that the obligatory fixation of the corresponding UDC headings in the descriptions of the headings improves the quality of parallel indexing of documents according to two classification schemes, determines the uniformity of UDC indexes in all sections of the navigator, optimizes a multifaceted systematic approach to document disclosure.

Conclusions. The VNLU thematic navigator was created as an important component of the VNLU IRS to provide a high level of information support for research, education and practical activities. The process of detailing the navigator sections while deepening the system of correspondence between the two classifications used in VNLU during the scientific processing of documents, is an important step in improving the navigator to cover the full version of the VNLU Rubricator, disclose their content, the classification structure of the library, and the system of correspondence between classifications when searching for various sources of information. Detailing and constant updating of the methodological apparatus of the VNLU thematic navigator headings determines the quality of scientific processing of documents, effective access to document arrays and high efficiency of intellectual search in the electronic catalog.

Keywords: V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, rubricator, electronic catalog, section detailing, thematic navigator, indices of the Universal Decimal Classification, subject search, correspondence system.